



علیرضا امیربکائی

فعال تربیتی

مسئله محوری کلیدواژه‌های راهبردی در فضای آموزش و پرورش است که در شماره‌ی قبل کمی درباره‌ی چستی و ضرورت آن با شما صحبت کرده بودم و قرار شد در این شماره مفهوم یادگیری و تدریس مسئله محور را با ذکر چند مثال برایتان شرح دهم. اگر همه‌ی محتوای شماره‌ی قبل را بخوایم در دوسه جمله خلاصه کنیم، باید بگوییم ما به دنبال مسئله محور کردن آموزش هستیم؛ به این معنا که فرایند یادگیری را از رهگذر یک مسئله عبور دهیم و دانش آموزان را با مسائل کوچک و بزرگ اما معنادار، متناسب با سنشان درگیر کنیم.

خب، برویم سراغ مثال. اما نه! کمی تحمل کنید تا نکته‌ای دیگر بگوییم. این نکته خیلی مهم است؛ و گرنه وقت شما را نمی‌گرفتم. آن قدر مهم که اگر به درستی فهم نشود، ما با چالش‌های پیچیده‌تری در ادامه روبه‌رو خواهیم شد. مسئله محوری مدنظر من با چیزی که در ادبیات علمی رشته‌های دانشگاهی از آن سخن می‌گویند کمی تا قسمتی تفاوت دارد. تفاوت آن در «اراده و حرکت» است. هدف ما این نیست که مسئله‌ای را در بستر یک پروژه‌ی دانش‌آموزی یا یک اتفاق جذاب علمی یک طرفه از سمت معلم مطرح کنیم و دانش آموزان آن را حل کنند، بلکه می‌خواهیم دانش آموزان را در موقعیتی قرار دهیم تا با شناخت خود، خدا و جهان پیرامونشان بتوانند موقعیت خود را در این جهان شناسایی کنند، وظیفه‌شان را در آن موقعیت تشخیص دهند و برای عمل به آن وظیفه، اراده و حرکت کنند. همچنین بتوانند مسائلی را که در مسیر عمل به این وظیفه با آن‌ها مواجه می‌شوند حل کنند. تمام شد. نکته‌ام را گفتم. برویم ببینیم انتهای

## مسئله چیست؟

(۲)



عکاس: احمد رضا کریمی

این همه حرف‌های کلی و سنگین و رنگین قرار است چه شود؟ فرض کنید دوست دارید به بچه‌ها احترام به مصادر را آموزش دهید. می‌توانید سر کلاس برایشان از ضرورت و برکات احترام به مادر سخن بگویید. اما اقدام ساده‌ای که احتمالاً به ذهن خیلی از شما می‌رسد آن است که هنگامی که تقویم به حوالی روز مادر رسید، بچه‌ها را تشویق به برگزاری جشنی برای تقدیر از مادرانشان در مدرسه کنید. اما داستان به همین جا ختم نمی‌شود. این موقعیتی است که نمی‌توان به‌سادگی از آن عبور کرد. با من همراه باشید تا ظرفیت‌های بی‌نظیر این موقعیت را آشکار کنم.

نخست باید به این سؤال پاسخ دهیم که در اینجا مسئله چیست؟ ممکن است بگویید مسئله این است که ما می‌خواهیم بچه‌ها قدر دان مادرانشان باشند. اما این مسئله‌ی ماست و لزوماً مسئله‌ی بچه‌ها نیست. در رویکرد مسئله‌محور به مسائل از دیدگاه بچه‌ها نگاه می‌کنیم و تلاش می‌کنیم تا دانش آموز دردمند شود تا اقدامی انجام دهد. دانش آموز باید پاسخی برای این سؤال داشته باشد: «خب که چه؟»

مرد را دردی اگر باشد خوش است درد بی‌دردی علاجش آتش است پس باید پیش از آنکه بچه‌ها را مستقیماً به سراغ برگزاری جشن بفرستیم، کاری انجام دهیم تا این مسئله تبدیل به مسئله‌ی بچه‌ها شود. نیاز نیست لزوماً کار پیچیده‌ای انجام دهیم. می‌توانیم سر کلاس یک تکه فیلم (کلیپ) زیبا پخش کنیم. می‌توانیم با بچه‌ها در این مورد صحبت کنیم و بحث را به نحوی پیش ببریم تا پیشنهاد برگزاری جشن از زبان خود بچه‌ها مطرح شود. کارهای پیچیده‌تری نیز می‌توان انجام داد که بستگی به نیاز شما و ذوق و سلیقه‌تان دارد. در هر صورت اگر بتوانیم اراده و انگیزه‌ی برای انجام این اقدام ارزشمند در آن‌ها ایجاد کنیم، گل رازدهایم، خب، قدم بعدی چیست؟

حالا باید فرصت‌های پیش‌رویمان را شناسایی کنیم.

فرض کنید شما معلم پایه‌ی پنجم هستید و در درس ریاضی باید مبحث «نسبت و تناسب» را به بچه‌ها آموزش دهید. در حالی که در شرایط عادی دانش‌آموزان ما هیچ انگیزه‌ای برای یادگیری این مبحث ندارند و صرفاً چون در کتاب آمده است به آن می‌پردازند. یک روز یک پارچ شربت به کلاس ببرید و همه را به یک لیوان شربت خنک مهمان کنید. در انتها بگویید: «بچه‌های عزیز، من برای تهیه‌ی این شربت ۱ لیوان شربت در پارچ ریخته‌ام و ۴ لیوان آب روی آن ریخته‌ام و می‌بینید که خیلی خوشمزه شده است. هفته‌ی دیگر مادرانتان قرار است به مدرسه بیایند. بروید خودتان برای آن‌ها یک شربت خوشمزه تهیه کنید.» نیازی نیست با آن‌ها کلنجار بروید که کسر  $\frac{3}{4}$  با  $\frac{1}{4}$  برابر است، چون  $30$  به  $3$  ساده می‌شود  $10$  و  $120$  به  $3$  ساده می‌شود  $40$  و ... بگذارید درگیر حل مسائلشان شوند و خود این موضوع را کشف کنند.

یا فرض کنید مهارت‌های نگارشی برخی دانش‌آموزانتان ضعیف است و هرچه موضوع انشا برای آن‌ها

تعیین می‌کنید علاقه‌ای به نوشتن و یادگرفتن نشان نمی‌دهند. در همین میان می‌توانید به آن‌ها بگویید خیلی خوب است که می‌خواهید به مادرتان هدیه بدهید، اما اگر این هدیه را با نامه‌ای دلنشین خطاب به مادرتان همراه کنید خیلی خوش حال می‌شود. آن وقت است که انشا را با شوق و ذوق دو چندان می‌نویسند.

باز هم فرض کنید مبحث «تبدیل حالات ماده» را تاکنون معمولی از روی کتاب علوم به بچه‌ها درس داده‌اید. اما هنگام تهیه‌ی شربت و ذوب‌شدن یخ‌ها و ... خیلی کاربردی‌تر و با نگاهی مسئله‌محور می‌توانید این مبحث را تدریس کنید.

متأسفانه فرصت ذکر مثال‌های بیشتر در این شماره فراهم نیست. مطمئن هستم شما فعالیت‌های بسیار اثربخش‌تری با رویکرد مسئله‌محور در کلاستان انجام داده‌اید. پس این فرصت برای شما فراهم است که این فعالیت‌ها را برای انتشار در مجله به دست ما برسانید. توجه داشته باشید که برای ارسال شرح فعالیت‌هایتان، تعریف دقیق مسئله، شیوه‌ی درگیر کردن بچه‌ها با مسئله، وجود اهداف آموزشی روشن و فرایند اجرای کار اهمیت دارد.